

نواندنا دەنگی د هۆزانا جزیریدا (ل دویف تیۆرا زمانیا مۆریس گرامون)ی

عەبدولسەلام نەجمەدین عەبدوللا

پشکا زمانی کوردی، فاکولتیا زانستین مروفاپەتی، زانکویا زاخۆ، هەرێما کوردستانی – عێراق

((مێژوویا رەزامەندی بەلافکرینی: ۱۲ خزیران، ۲۰۱۹))

پوختە

ئارمانجا زمانفانیی ژ شروڤه کرنا و رافه کرنا دهقی گههشتنه ب واتایی، لهورا زمانفانی فه کۆلینی ل هه موو ئەوان هۆکارین دهو رووبەر دکهت کو کاریگەر لسه ر پیدابوونا واتایی ههیه. ئیک ژ ئەفان ئەگەرین گههشتن ب واتایی ناستی دهنگیی دهقییه. ب ده رپه نه کا دی د نابهرا ناستی دهنگی و واتایا ده قیدا هه فناهه نگییه ک ههیه. بۆ فه کۆلین ل فۆنه تیک-فۆنۆلۆژیا دهقی ته م نه چارین باسی دووباره کرنا کۆنسۆنانت و فاولان و رۆلی ئەوان د بهرهمهینانا ده قیدا بکهین.

(مۆریس گرامون)، بابه تی نواندنا دهنگان د دهق و دهو رووبه ری رستیدا ده رده پیت و ئەوی مینا تیۆره کی پیشکیش دکهت. مۆریس باسی په یوه ندییا دنابهرا سروشتی دهنگان، بلیشکر و دووباره کرنا دهنگان و په یوه ندی گونجانا ئەوان ل گه ل ناهه رۆک و ئەو په یاما کو هه لگرتی دکهت و ب ئەفی ریکی دهیته جه ختکر. ئارمانج ژ ئەفی فه کۆلینی نیشانان و شروڤه کرنا تیۆرا نواندنا دهنگیا (مۆریس گرامون) ییه لسه ر هۆزانا مه لایی جزیری. ب ئەفی رهنگی فه کۆله ر دی پیکولی کت ئەفی تیۆری بده ته نیاسین و د هه مان ده مدا دی نیشاندت کا نواندنا دهنگی د هۆزانا مه لایی جزیریدا ب چ شیوه یه کیه.

په یفتین سه ره کی: تیۆرا زمانیا مۆریس گرامونی، نواندنا دهنگی، فاول، کۆنسۆنانت، هۆزانا جزیری.

پیشه کی

۱. نافونیشانی فه کۆلینی:

ئه ؤ فه کۆلینه ل ژیر نافونیشانی ((نواندنا دهنگی د هۆزانا جزیریدا (ل دویف تیۆرا زمانیا مۆریس گرامون) ی))، پیکولی دکهت تیۆرا زمانیا نواندنا دهنگیا (مۆریس گرامون) ی ل سه ر هۆزانین مه لایی جزیری پراکتیزه بکهت.

۲. ئارمانج و گرنگیا فه کۆلینی:

ئارمانج ژ ئەفی فه کۆلینی نیشانان و شروڤه کرنا تیۆرا نواندنا دهنگیا (مۆریس گرامون) ییه ل سه ر هۆزانا مه لایی جزیری. ب ئەفی رهنگی فه کۆله ر دی پیکولی کت ئەفی تیۆری بده ته نیاسین و د هه مان ده مدا دی نیشاندت کا نواندنا دهنگی د هۆزانا مه لایی جزیریدا ب چ شیوه یه کیه. ئارمانجا زمانفانیی ژ

شروڤه کرن و رافه کرنا دهقی گههشتنه ب واتایی، لهورا زمانفانی فه کۆلینی ل هه موو ئەوان هۆکارین دهورووبەر دکەت کو کاریگەر ل سەر پەیدا بوونا واتایی ههیه. ئیک ژ ئەفان ئەگەرین گههشتن ب واتایی ئاستی دهنگیی دهقیه. ب دهبرپینه کا دی د ناههرا ئاستی دهنگی و واتایا دهقیدا ههئا ههنگیهک ههیه. بۆ فه کۆلین ل فۆنه تیک-فۆنۆلۆژیا دهقی ئەم نه چارین باسی دووباره کرنا کۆنسۆنانت و فاولان و رۆلی ئەوان د بهرهمهینانا دهقیدا بکهین. ئەم دشین پەیههندییا دهنگین کۆنسۆنانت و فاول چ ژلایی شیوی بهرهمهینانی و چ ژلایی دهقەرا بهرهمهینانیفه ل سەر پەیدا بوونا واتایی باسبکهین.

۳. پرسیارین فه کۆلینی:

فه کۆلین پیکۆلی دکەت بهرسفا ئەفان پرسیاران بدهت:

- ئەری د هۆزانی مەلایی جزیریدا، د ناههرا دهنگ و واتاییدا پەیههندی ههیه؟
- چهوا ئەم دشین، تیورا (مۆریس گرامون) ی ل دۆر نواندا دهنگی، د هۆزانی مەلایی جزیریدا، پراکتیزه بکهین؟
- ئەری بکارهینانا دهنگ، فۆنیم، پهیف و چهوانییا بهرهمهینان و رۆنان و دووباره کرنا ئەوان ل گەل دۆخین دهروونیین هۆزانفانی ههئا ههنگی ههیه؟

۴. گریمانین فه کۆلینی:

گریماننا فه کۆلینی ئەفهیه کو (تیورا نواندا دهنگیا (مۆریس گرامون) ی دهیتە سهلماندن و ناههروکا هۆزانا مەلایی جزیری ب ریکا دووباره کرنا فاول و کۆنسۆنانتین دیارکری هاتییه بهرجهسته کرن.)

۵. رپاز فه کۆلینی:

ئهؤ فه کۆلینه، ل دویف تیورا نواندا دهنگیا (مۆریس گرامون) ی هاتییه ئەنجامدان.

۶. شیوازی ئەنجامدانا فه کۆلینی:

شیوازی کۆمکرنا زانیاریان پەرتوو کخانهیه و ئالیی تیوریی فه کۆلینی ژ ژندهرین بهردهست هاتییه کۆمکر، بۆ پشکا پراکتیک ژی شیوازی شروڤهیی هاتییه بکارهینان. فه کۆلینی ئەو ئالیین هۆزانا مەلایی جزیری وەرگرتینه کو د خزمهتا نیشاندا نا ئەفی تیوری بوینه. ب دهبرپینه کا دی ئەو دووباره کرنین دهنگین نواندا ناههروکا هۆزانی دکەن، هاتینه وەرگرتن.

۷. ناههروکا فه کۆلینی:

ئهؤ فه کۆلینه ژ پيشه کی و دوو پشکان پیکدهیت. د پشکا ئیکیدا بهحسی چارچووفی تیوریی فه کۆلینی (پهیف)، زمانانفانین فۆرمالیستی، ههئا ههنگیا دهنگی، گرنگیا دووباره کرنا فاول و کۆنسۆنانتان، گونجان و ههئا ههنگیا کیشی ل گەل باری سۆزداييی ئاخفتنی، رۆلی سۆزداييی فۆنیمان، مۆریس گرامون، دهنگین سروشتی، پهیف و فۆنیمین ئاخیف) هاتییه کرن. د پشکا دووییدا نواندا

دهنگي و پهيوه نديا ناستي دهنگي ب و اتايښه د هوزانا مه لايي جزيريدا، هاتييه باسكرون.

پشكا ټيكي

چارچووي تيوري

۱. پهيښ

گرنگيا كو زانايي پهيښازي ل رابردوي و دهرووناس و زمانقاني ههچهرخ داينه پهيښي، نيشانا گرنگيا پهيښي و رولي بنه رتي نه وييه د ناکرنا هزرا هوزانقاني و پيکها تا بهرهمي نه ده بيدا. (محمد رچا عمرانپور: ۱۳۸۶: ۱۵۴-۱۵۵)

هندهك ژ څه كوله رين زماي، پهيښي ب يه كه يا هزري دزان. ل سهر نه څي بنه رتي دهرووناس د نه وي باوه ريډانه كول دويښ هه مه جوړي و فريكانسا پهيښي بكارهاتي ژلايي هوزانقانيښه دشين نالي هزري، سوزداري، جفاكي و سياسي نه وي ده ستني شان بكهين. ژلايي دهرووناسيښه نياسينا پهيښي بكارهاتي هدا تا نه وي راده يه كو نه دم دشين ل دويښ نه وان دوخين گياني و دهروونين نقيسه ريان ناخفتنكهری بزاني. (محمد رچا عمرانپور: ۱۳۸۶: ۱۵۵)

لايه نگرين ريبازا رومانسيه تي، د نه وي باوه ريډا بوون كو پهيښ ب تني ده ربرينا مه به سته كا ساده نينه، بهلكو گرنگي و بهايي خوه يي تاييه ت هه يه و پيدښه نه م ناگه هداري چه مكي ناشوي و بهايي ناوازه يي نه وان بين. نها

پيدښه نه م ل هدر ده مه كي پتر ناگه هداري پهيوه نديا د ناښه را پهيښان و هه يه جان و نه و بيره وه ريبا كول ده څه مه زيندي دكهن، بين. (محمد رچا عمرانپور: ۱۳۸۶: ۱۵۵)

هه ر پدښه ك ده مي ژلايي هوزانقانيښه ده يته هه لبرارتن، ژ دوو ناليښه گرنگي بي ده يته دان: ژلايي رونا دهنگيا پدښي و ژلايي څه گوهاست و نواندا و اتايښه. ناليي دهنگي ژي ژ دوو ناليښه روله كي گرنگ د هوزانيدا هه يه: دهنگين پدښي زيده باري بهيژكرنا موسيقا هوزاني كو ب ريكا رونا فونيمي، ره گه زدووزي و جوانكارين دين كو ب ريكا دوو باره كرنا فونيمي و هيشوه يين دهنگي پيكدهيته، د نواندا چه مكاندا ژي رول هه يه. نه ركي څه گوهاست و نواندا و اتايي، نه ركي دووييه. چونكي پدښه دشيت نواندا سي جوړين و اتايي (واتا ناشكهر، و اتا باركري و واتا خوازه يي) بكهت، له ورا د هه لبرارتنا پهيښاندا رول هه يه. (محمد رچا عمرانپور: ۱۳۸۶: ۱۵۳)

۲. زمانقاني فورماليستي

فورماليستين رووسي بابته يين ده رڅه ي ده قي وه كي: پيکها تا نه وي جفاكي كو بهرهمي نه ده بي تيډا بهرهم ده يته، بابته يين دهرووني و ديروكي ب بابته يين لاهه كي دزاني كو نايته د شوڅه كرنا بهرهمين نه ده بيدا مينا فاكته رين كاريگه ر څه كولين لي بهيته كرن. (محمود بشيري و گاهره خواجه گيري: ۱۳۹۰: ۷۴) فورماليست - زمانقاني رووسي - ناگه هداري نه څي چه ندي

chklovski) ھۆزانفان ھزر د ئاخفتنا خوھدا دکەت. (مەوش قومی: ۱۳۸۳: ۴) لەورا ھۆزانفان چ ب زاناوون و چ ب نەزانین ھندەك فۆنیمان دووبارە دکەت و مفاژ فەژەنا دەنگییا ئەوان وەردگریت.

۴. گرنگییا دووبارە کرنا فاول و کۆنسۆنانتان

دووبارە کرن جوانە، چونکی دووبارە کرنا تشتەکی، ب بیرھینانا ئەوی تشتییه، زانین و وەرگرتنا ئەفی چەندی ئیکگرتنی و خوشیی دئافرینیت. د بنەرەتدا میشکی مرۆفی پیکولا زانینا پەیوھەندییا د ناڤەرا ئیکگرتنا دیاردین جیاواز دەت و ئەڤ کریارا ھزری خوشیی بەرھەمدەھینیت. (تقی و حیدیان کامیار: ۱۳۸۸: ۱۷) ئارمانج ژ شروڤە کرنا دەقی فەدیتنا (واتا) بییە. رەگەزین پیکھینەرین سەرەکیین دەقی بریتینە ژ دانەر، خوینەر، دەق و دەورووبەری دیروکی. ھەر ئیک ژ ھۆکارین بەرھەمھینانا واتایی و کاریگەرییا ھەر ئیک ژ ئەفان ھۆکاران د بەرھەمھینانا واتاییدا دشیت بییتە مژارەکا فەکۆلینین زمانی، ب تاییەتی ئاستی دەنگیی دەقی و گونجانا ئەوی ل گەل مەبەستا دانەری د ئەفان جوۆرە فەکۆلیناندا جھەکی دیار ھەیه. کەواتە، بو شروڤە کرنا دەقی و بەرسقدا ھۆکارین بکارھینانا پەیفین دیارکری د دەقیدا، پیدقییە پیکھاتا دەقی ژ ئالیی پیکھینین فۆنەتیک – فۆنولوژی، کو دەرازینکا فەکۆلینین زمانانییە و واتاسازییا پەیفین بکارھاتی، بەیتە شروڤە کرن. داکو بو

بوون کو پیکھاتا بەرھەمی ئەدەبی رۆلەکی کاریکەر ل سەر فەدیتنا واتایی ھەیه. (قاسم مختاری و مریم یادگار: ۱۳۹۶: ۴) ئەڤ قوتابخانەیه دناڤەرا سالیین (۱۹۱۵ز). ھەتا (۱۹۳۰ز). پەیدا بوو و وەرارکر، لی ژبەر کو ب تیی گرنگی ب ئالیی زمانی ددا و گرنگییەکا وەسا ب بابەتین دەرەکی نەددا، لەورا مارکسی ل دژی ئەوان راوھەستان، چونکی ب نیرینا مارکسیان ئەدەب رەنگفەدانا راستەوخویا راستین جفاکییە. (رومان یاکوبسن، شارل بودلەر، ئارتور رامبو و موریس گرامون) ب زمانانین فورمالیست دەیتە نیاسین. (محمود بشیری و گەرھ خواجەگیری: ۱۳۹۰: ۷۴-۷۵)

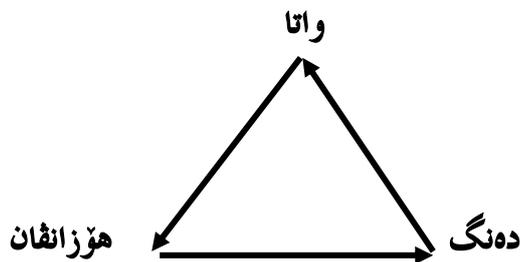
۳. ھەفناھەنگییا دەنگی

زمان کۆمەکا دەنگانە یانژی ل دویف گۆتا (ئاندری مارتینە – andre martinet) کۆمەکا فۆنیمانە. (مەوش قومی: ۱۳۸۳: ۴) ھەر وەسا دەیتە گۆتن زمان، کۆمەکا کۆنسۆنانت و فاولانە کو ب ریزکرنا ئەوان ل سەر تەوہری ھەفناھەنگییا زمانی، پەیف بەرھەم دەین و دکەفە سەر ئەزمانی و دبنە ئەگەری دروستبوونا پەیوھەندیی. ئەگەر ئەڤ فۆنیمە دووبارە بن، دبنە ئەگەری پەیدا بوونا ھەفناھەنگییا دەنگی و موسیقا ئاخفتنی. (قاسم مختاری و مریم یادگار: ۱۳۹۶: ۴) کەواتە ل دویف گۆتا (یاکوبسن) ھۆزانفان بەری ھەر تشتەکی گرنگی ب زمان و پەيامی دەت و ل دویف گۆتا (شلوٹسکی-)

ئەدۇ مژارە ژ ئالیی گەلەك ئەكۆلەرانیفە هاتییه باسكرن" بۆ نمونە، دەیتە گۆتن: ((بۆ هەلچوونی ئاگرین دەنگی كۆنسۆنانتی بەهیز و بۆ سۆزیش زیاتر كۆنسۆنانتی سازگە ی لیو و بزوینی كورت بە كاردیت.)) (كامل حسن البصیر: ۱۹۸۳: ۲۰۳) (رینیە ویلك) دیبژیت: فاولین پیشیی (i. e) پەیوهندی ب كەرەستەیین رۆن و نازك و هەستیارفە هەیه و فاولین پاشیی (U.O) پەیوهندی ب كەرەستەیین هیدی و تاریفە هەیه و ئەفە ژ ی ل تاقگەهین ئاكۆستیکیدا هاتییه سەلماندن. هەرورەسا كۆنسۆنانت ژ ی دبنە دوو گرۆبی تاری وهکی پەحنكا نەرم و لیقی و یین رۆن وهکی پەحنكا رەق و ددانى. (رینیە ویلك: ۱۳۸۲: ۱۸۰) دشیین ئەفیی پەیوهندیی ب ئەفیی رەنگی نیشان بدەین:

وەرگری دیار ببیت كو پەیوهندییا د ناڤهرا پەیف و واتایا مەبەستدا، پەیوهندییه كا دوونالییه د ناڤهرا ئاستین واتا و دەنگیدا. بۆ هەلسەنگاندنا دەقی ژلایی فۆنتیک - فۆنۆلۆژییە، پیدفیه ریژا دووبارە كرنا كۆنسۆنانت و فاولین نواندنكار د پیکهاتا زمانیا دەقیدا و ئەركی ئەوان د بەرەهەمینانا واتاییدا بەیتە زانین. (قاسم مختاری و فریبا هادی فرد: ۱۳۹۵: ۱۱۰)

ئەدۇ ئەكۆلینە پیکوله كه بۆ هندی كو نیشان بدەین موسیقییا بەرەهەمەتی ژ چەوانیا ریژكرنا پەیفان لسهر تەوهری هەفشیی، رۆلەكی کاریگەر هەیه د نواندنا واتاییدا. هەرورەسا ئەفیی چەندی دسەلمینیت كو ئەم نەشیین ئاستی دەنگی ژ ئاستی واتایی جودا بكەین. ب ئەفیی رەنگی دووبارە كرنا دەنگی دشیت د ب بیرهینانا واتایه كا دیاركریدا رۆلەكی کاریگەر ببینیت. (قاسم مختاری و فریبا هادی فرد: ۱۳۹۵: ۱۱۰)

رەگەزین موسیقییه. ئەدۇ شارەزاییا هۆزانفانی د رۆنانا دەنگی، شیوهیی ریژكرنا برگەیین كورت و دریژ، پیش و پاشكرنا كەرەستین پیکهینەرین رستی، دووبارە كرنا برگە و پەیفان، هەلبژارتنا

۵. گونجان و هەفناهەنگیا كیشی ل گەل بارى

سۆزداییی ناخفتنی

ئیک ژ هۆكارین کاریگەر بوونا هۆزانا کلاسیك گونجان و پەیوهندییا د ناڤهرا ناڤەرۆك و

کیشا (موزارع) بۆ دهربرینا نافهرۆکا مینا لۆراندن، ئیش و ژان، حسرهت و گازندی بکاردهیت ههر وهسا عارفانه و ب هه‌یه‌ته. کیشا (ره‌جهز) ئاوازه‌یه‌کا توند و لیکدای هه‌یه و لگهل نافهرۆکا هه‌یه‌جانی دگونجیت. کیشا (موقته‌زه‌ب) ل گهل نافهرۆکا خه‌مگین و حسه‌رت و ئومیده‌ورایی دگونجیت. کیشا (موجته‌س) بۆ دهربرینا نافهرۆکا پری کوفان و خه‌مان دگونجیت. کیشا (هه‌زه‌ج) بۆ نافهرۆکا ئەفینداریی دگونجیت و نواندنا خو‌شی و ئارامیی دکه‌ت. (ره‌مه‌ل) ل گهل نافهرۆکا (گله‌یی، گازنده، دووری، خه‌م و کوفان) ی دگونجیت. (لیلا هاشیمان و فردین شریف نیا: ۱۳۹۳: ۳۶۶)

زانایانه‌یا ریتیم یان کیشا دهرقه و سه‌روا و قافییا گونجای، دهر دکه‌فتیت. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۳۷)
هۆزانقانی شاره‌زا پیکولی دکه‌ت کو مفای ژ نه‌وان کیشان وه‌ربگریت کو دشین ب باشترین شیوه‌ باری سۆزداریی ناخفتنی بگه‌هینه وه‌رگری، ب شیوه‌یه‌کی کو بشیت پترین کاریگه‌ری هه‌بیت. پیدقییه هۆزانقان بزانیته کا کیژ کیش بۆ دهربرینا بابه‌تین خه‌مگین و لۆراندنی گونجایه و کیژ کیش پتر بۆ بابه‌تین هه‌لگری نافهرۆکا خو‌شیی و ئەفینیی گونجایه و کیژ کیش بۆ چه‌مکین عرفانی و هاندانی گونجایه، داکو بشیت د فه‌گوه‌استنا هه‌ستین نه‌وی و باری سۆزداریی هۆزانی سه‌رکه‌فتی بیت. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۳۷)

بۆ نموونه (۱):

هۆزانا ژیری ل سه‌ر کیشا موزاربع کو ئاوازه‌یه‌کا ئارام هه‌یه، هاتییه فه‌هاندن و ل گهل نافهرۆکا نه‌وی کو عارفانه‌یه دگونجیت.

قسمه‌ت مه‌ خه‌مر و جامه‌ د ده‌فته‌را هه‌دایه‌ت	ئه‌وه‌هل کو یاری دا مه‌ یه‌ك زه‌رره‌یه‌ك عنایه‌ت
هه‌ر چ نه‌بت به‌دایه‌ت ئەسه‌لن نه‌هن نه‌پایه‌ت	حوسن و جه‌مالی جانان نادیرتن تو پایان
مه‌ ژ ده‌ستی موغبه‌چان دیت ب موسحه‌ف و ب ئایه‌ت	فه‌یزا عولوومی حکمه‌ت جاما سه‌ده‌ف کو گه‌یرا
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۹۷)	

بۆ نموونه (۲):

هۆزانا ژیری ل سه‌ر کیشا ره‌جهز کو ئاوازه‌یه‌کا توند هه‌یه، هاتییه فه‌هاندن و ل گهل نافهرۆکا نه‌وی کو هه‌یه‌جانییه دگونجیت.

که‌سه‌ك ئەتله‌سا دیبا قه‌با	چین چین کرن زولفین سیا
تیکل کرن لازم سه‌با	ئیدی نشان نابن خویا
ماداری به‌دری کر دو که‌ر	من دی سه‌با بایی سه‌حه‌ر
دیسا ب زولفان را ته‌با	قه‌وس و قوزه‌ح ژیی هاته‌ ده‌ر

(ديوانا جزيري: ۲۰۰۵: ۳۸)

بؤ نمونه (۳):

هؤزانا ژيري ل سهر كيشا رهمهل هاتييه فهانندن و ل گهل نافرؤكا نهوي كو گله و گازندهيه دگونجيت.
 نهى مهلا نامي تهيه (خمسه عشر) توب شعرا نه ته گوتي خوه دكي قهند و شه كهر
 دورپري ناسوفته دهووني مه نهدي مسلي ته قده نه د سه مته عه جهمي دا نه د ثقليمي ته تهر
 نهؤ چ شعر و غزه لن، مه دح و سه ناي خوه دكي د جقاتان وه د تي مه توب تعن و ب خه بهر
 (ديوانا جزيري: ۲۰۰۵: ۱۴۳)

بؤ نمونه (۴):

هؤزانا ژيري ل سهر كيشا ههزه ج هاتييه فهانندن و ل گهل نافرؤكا نهوي كو نه فينيه دگونجيت.
 ژ مهرا وي شه فقه سه عدي شرين له علي شه كهر وه عدي
 دنالم شوبهه تي ره عدي عه جيب لي ژ في جع عدي
 (كه دل را تاب هر چينش بكفري ميرد دينش)
 (ز تاب جعد مشكينش چه خون افتاد در دلها)
 (ديوانا جزيري: ۲۰۰۵: ۲۹)

۶. رولي سؤزداري فونيمان

بيتان د زمانين هندو نه وروبي و زمانين روميدا)
 ريك بو فه كولبين فونولوزي خواهشكر.
 سه ره راى هندي كو هندهك ره خنه گر تيورا
 (گرامون) ي رته دكهن، لي گلهك تيورناسين دي
 په سهند دكهن. (رومان ياكوبسن) د شروفه كرنا
 هؤزانا (پشيك) ا (بؤدلهر) يدا مغاي ژ تيورا
 (گرامون) ي وهر دگريت، ههروه سا (جيرار جينيت)
 تيورا (گرامون) ي په سهند دكته. (محبوبه خراساني
 و ديگران: ۱۳۹۴: ۵۶) (بؤدلهر) د هؤزانه كيډا،
 نهؤ بوچوونه به لافكر كو ههر بيهنهك، نواندنا
 رهنگه كي يانزي دهنگه كي دكته و ههر وه سا
 ههر دهنگهك نواندنا بيهن و رهنگه كي دكته“

نيك ژ نهركين كو زمانقان و ب تاييه تي
 (اندرى مارتينه – andre martine) بو
 فونيمان دهستنيشان دكته، نهركي سؤزداري –
 expressive function. ل دويف نهركي
 سؤزداري، فونيم دشيته دؤخي دهرووني و
 ههستين دهروونين ناخفتنكهرى ناشكهره بكن.
 (مجيد پويان: ۱۳۹۱: ۳۸) نهؤ زمانقاني فرهنسي،
 نيكه ژ نهوان زانايين دهنگسازي كو نيرينه كا
 جياواز ل دور دهنگ و نواندنا نهوان ههيه. نهؤفي
 زمانقاني، فه كولين ل نهوه كهه فييا فونيمين زمانين
 هندونه وروبي كر و ل سالا (۱۸۹۵ز.) ي ب
 به لافكرنا دوو بابتهان ل دور (ياسايا نهوه كهه فييا

چونکی هه‌موو ره‌گه‌زین ئەفی جیهانی ئیک ژێدهر هه‌یه. (مهوش قومی: ۱۳۸۳: ۷)

۷. مۆریس گرامون – Murice

Grammont

به‌ری کو (مۆریس گرامون)، بابه‌تی نواندنا ده‌نگان د ده‌ق و ده‌رووبه‌ری رستیدا ده‌رپریت و ئەوی مینا تیوره‌کی پیشکیشبکته، گرۆپه‌کی هۆزانفانین سه‌دی نوزدی پیکولکریبون، په‌یوه‌ندی و گونجانا د ناقه‌را نواندنا ده‌نگیا پیکهاتا ناخفتنی و دیارده‌یین دین جیهانا ده‌رفه‌دا ناشکه‌را بکه‌ن. په‌یوه‌ندی د ناقه‌را مۆسیقی و واتاییدا به‌ری سه‌دی بیستی ژێ هه‌بوویه. ئەفه د ده‌مه‌کیدایه کو نقیسه‌ر و هۆزانفان چ ب زانا بوون یان چ ب نه‌زانین ده‌نگ بو ده‌رپرینا ناخی خوه‌ بکارده‌یین. (الهام اسدی فارسانی: ۱۳۹۶: ۲۷)

ل خواری دی ب کورتی باسی هنده‌ک ژ بیریوچوونین گرامونی که‌ین:

أ. دووباره‌کرن:

گرامون دیاردکه‌ت کو دووباره‌کرن په‌یفه‌کی د رستیدا یانژی دووباره‌کرن بره‌گه‌یه‌کی د په‌یفه‌کیدایه ده‌رپرینی ژ جه‌ختکرن و هیژییه. ب باوه‌را ئەوی ئەو په‌یفین کو ئەو دووباره‌کرنه‌ تیدا هه‌ین، ئەگه‌ر ده‌رپرینی ژ لقین یانژی ده‌نگه‌کی بکه‌ن، جوهره‌ چه‌مه‌که‌کی پتر هه‌لدگرن“ واته نواندنا ده‌نگ یانژی لقینه‌کی دکهن کو به‌رده‌وامه و دووباره‌ دبیت“ واته دووباره‌کرن فونیم و بره‌گیان نواندنه‌کا به‌یز هه‌یه و بهایی

ئەوی ل ئەوی ده‌می ناشکه‌را دبیت کو هزرا هاتییه ده‌رپرین په‌یوه‌ندی ل گه‌ل ئەفی دووباره‌کرنی هه‌بیت و بگونیخت. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۳۸) وه‌کی په‌یفا (پچپچ) کو نواندنا ده‌نگی، لبه‌ر ده‌ری گوھی ده‌یته‌کرن، دکته. (محبوبه خراسانی و دیگران: ۱۳۹۴: ۵۶) په‌یفا (حیلحیل) کو نواندنا ده‌نگه‌کی به‌رده‌وام (که‌نیه‌کی به‌رده‌وام) دکته. لدویف تیورا (گرامون) ی ئەگه‌ر ئەو دووباره‌کرنه‌ کو نواندنکارین به‌یزن، ل گه‌ل ناقه‌روکی ژێ بگونجن، به‌یاهه‌کی پتر په‌یدا دکهن. (لیلا هاشمیان و فردین شریف‌نیا: ۱۳۹۳: ۳۶۰) هه‌لبه‌ت نابیت ژبیر بکه‌ین کو هه‌می ئەو په‌یفین ئەو دووباره‌کرنه‌ تیدا هه‌یه مه‌رج نینه ب ئەفی شیوه‌ی بن و ره‌نگه نواندنا جه‌ختکرن و هیژی یانژی ده‌نگ و لقینه‌کی نه‌که‌ت، وه‌کی فلفل، مه‌رمه‌ر...هتد. (گیتا ژاکری و دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۴)

ب. ده‌نگین سرۆشتی – Onomatope

ده‌نگین سرۆشتی ب بناغی به‌رفه‌هه‌بون و په‌یدا‌بوونا زمانین جیهانی ده‌یته‌ هژمارتن، لی چونکی پشکه‌کا بچووک ژ رۆنانا زمانین جیهانی ل سه‌ر بناغی ده‌نگین سرۆشتی (ده‌لاله‌تا سرۆشتیا ده‌نگی و واتا ئەوان) هاتییه ئافاکرن، له‌ورا زمانفان ب شیوه‌یه‌کی گشتی ئەوی ره‌تدکه‌ن. (مرتجی حیدری: ۱۳۹۵: ۸۳) ل هه‌مه‌به‌ر ئەفان، تیوره‌کا دی هه‌یه، کو پشته‌فانیی ل په‌یوه‌ندی دناقه‌را نیشانیان زمانی و چه‌مکی

ئەواندا دکەت. بۆ نمونە فەیلەسۆفین وەکی جورجیاس و پرۆتۆگواسی باسی ھێزا پەیفان د رازیکرنا خەلکی ل دادگەھان و مژارین سیاسی کرییە. ئەفلاتون د نامەیا (کراتیلۆس) دا باسی پەیوەندییا سروشتی دناقبەرا پەیف و چەمک و ئەو ھزرا فەدگۆھیزندا کرییە. (ناصر نیکوخت: ۱۳۸۳: ۱۱۹) د زمانقانی و دەنگسازیییدا ھەر نواندنا کا کو ژ دەنگان پەیدا ببت ب نواندنا دەنگی - ideophone دەیتە نیاسین. (مرتجی حیدری: ۱۳۹۵: ۸۳)

گرامونی پیکولکر ب فەکۆلین ل دۆر چەوانییا بەرھەمھاتنا دەنگین سروشتی و پەیوەندییا فۆرم و واتایی د ئەقان جوړە پەیفان د زمانین جیاوازا، بگەھیتە یاسایەکی بۆ پەیوەندییا دناقبەرا واتا، دەنگ و نواندنا بارئ سۆزداریی ئەوان. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۴۰) دەنگین سروشتی دەمی دەیتە دەرپرین، گوھدار ھەست ب ژیدەری ئەوی دەنگی دکەت. وەکی شپشرا ئافی بۆ ئافی یانژی بارانی. ئەو جوړە پەیفە د ھەمی زمانەکیدا دەیتە دیتن. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۴۰) ب نیرینا (گرامون) ی دیاردەیین دەروونناسی د رۆنانا دەنگین سروشتیدا رۆل ھەیە. (محبوبە خراسانی و دیگران: ۱۳۹۴: ۵۷)

ت. پەیف و فۆنیمین ئاخیف

ئەو پەیفن یین رەفتار، ھەست، سروشتی ئاکاری، کارفەدان و دۆخەکی نیشانددەن و د نواندنا ئەوی دیاردیدا رۆل ھەیە" واتە ھەست

یانژی ھزرا کو مادی نین، سالۆخ ددەت و نواندنی بۆ دکەت. ب باوہرا ئەوی ئەبستراکتین و مەعنەویترین ھزر ل گەل مۆدیلەک ژ رەنگان، بیھنان، ھەستان وەکی: ھشکی، رەقی، نەرمی و... ھتد پیکفە دەیتە گریدان. ل دویف نیرینا ئەوی، دەنگین نەرم بۆ دەرپرینا ھەست و ھزرین نازک و دەنگین نزم بۆ دەرپرینا ھزر و ھەستین گران و خەمگین گونجاینە. (مجید پویان: ۱۳۹۱: ۴۰) د شپۆفەکرنا ئەفی بابەتیدا (گرامون) دبیژیت: ((میشکی مروقی بەردەوام ب کاری لیکچواندن و نواندنی رادبیت. ھزران پۆلین دکەت و ریکدئییخیت و چەمکین ھۆشی ل دویف ئەوا ھەستی بەھیسیتنی، دیتنی، بیھنی، تامی و دەستلیدانی ل دۆر ئەوان بۆ مە خویا دکەن، د ئیک کیلگەدا پۆلین دکەت. ئەنجام ئەفەیە کو ئەبستراکتین و مەعنەویترین ھزر بەردەوام ل گەل مۆدیلەک ژ رەنگان، بیھنان یانژی ھەستین وەکی ھشکاتی، رەقی، توندی، نەرمی و... ھتد فە پیکفە دەیتە گریدان.)) (مھوش قویمی: ۱۳۸۳: ۱۲)

پشکا دوویی

نواندنا دەنگی د ھۆزانا جزیریدا (ل دویف)

تیۆرا زمانیا مۆریس گرامون) ی

نواندنا دەنگی

بۆ نواندنا دەنگی، پیدقییە ئەو مەرجه ھەبن:

(مۆریس گرامون) فاولان د فەکۆلینا خوه‌دا
دابه‌شی سی جورین (رۆناک، ته‌یسی و تارپی)
دکەت. ل خوارئ دئ ب کورتی باسکه‌ین:

۱. فاولین رۆناک“ فاولین رۆناکین [i] و [e] \
جهی به‌ره‌مه‌ینانا ئەوان پشکا پشیا ئەزمانیه.
فاولین رۆناک، واتا تیژی و توندیی ددهن. مینا
فیککه‌فتنا کهره‌سته و ئامیرین ئاسنی. نیشانا
هه‌یه‌جان و گهرم و گورپی، په‌سن و هاوارا
بیه‌قیوونیه. فاولین رۆناک ب کورتی نازکتز،
زرافتر و سفکتز ژ فاولین ستویره، له‌ورا ده‌نگین
نازک ته‌ناکهرن و نواندنا پچپ و ده‌نگین نرم
دکەن. ب شیوه‌یه‌کی گشتی فاولین رۆناک د
سالوخدانا ده‌نگین ئاشکه‌را، جوانی، شیوازی،
نازکی، چه‌له‌نگیدا بکاردهین. (گیتا ژاکری و
دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۵) فاولا [i] ب به‌راورد ل
گهل [e] گرتیتره، له‌ورا زرافتره. [i] نواندنا
تیژاتی و برینی دکەت، هه‌سته‌کی دهردبریت کو
ژ ناخی دهردکه‌فیت، هه‌روه‌سا هه‌جو و
داشۆرینی ژ دشیته‌ بگه‌هینیت. (مهوش قومی:
:۱۳۸۳ ۲۸-۳۱)

۱. ئەنجامی دووباره‌بوونا ئەوی د دیره‌کیدا یانژ
چه‌ند دیراندا به‌یته‌ زانین. ب دهربرینه‌کا دی
فۆنیمه‌ک ل ئەوی ده‌می دی یا بالکیش بیت،
ده‌می چه‌ندین جاران دووباره‌ بیت.

۲. جهی فۆنیمه‌ مبه‌سه‌ت د په‌یقیدا هه‌روه‌سا د
دیژیدا گرنه‌گه، چونکی ئەگه‌ر بره‌گه‌ هیزدار بیت
باشتر و پتر ده‌یته‌ به‌یستن.

۳. هه‌ر فۆنیمه‌ک ل ئەوی ده‌می دی رۆلی نواندنی
بینیت، ده‌می زنجیرا دووباره‌کرنا ئەوی ل
مه‌وداین ده‌می و جهی یین کورت رۆیداییت.

۴. هه‌ر فۆنیمه‌کا نواندنکار پیرانیا جاران فاوله‌کی
کو ژلایی پلا فەبوونی نیژیکی ئەوییه، یانژی
کۆنسۆنانتەکا کو بلیقکرنه‌کا وه‌که‌ه‌ه‌یه، ل
گهل خوه‌ ده‌ینیت.

۵. پیدفیه‌ به‌ایه‌کی تایه‌ت و چه‌مه‌که‌کی تایه‌ت
هه‌بیت داکو بشیت ئەو هه‌زرا کو دهردبریت،
نیژیکی ئەوی بیت و ل گهل بگونجیت. (مهوش
قومی: ۱۳۸۳: ۲-۲۱)

أ. فاول

نموونه (۵):

بی مروه‌تی دل هه‌ررشانده‌ ته‌شیهی شیشی لی کشاند
که‌رکه‌ر جه‌گه‌ر خوی لی ره‌شانده‌ ئاتەش ل سه‌ر دانی مه‌لا
(دیوانا جزیری:

(۲۰۰۵: ۳۸)

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۴۹)

دووباره‌کرنا ڤاولین [i] و [e]، واتا گازنده و هاواری دگه‌هینیت. ب نه‌ڤه ره‌نگی کو دلبر یا بی وژدانه و دلّی هۆزانڤانی ب دووراتییا خوه هه‌رشانددیه، نه‌به‌س نه‌ڤه به‌لکو دل وه‌کی شیشه‌ی شکانددیه، میلاکا نه‌وی که‌ر که‌ر کریه، خوی لّی کریه و ناگه‌ردایی.

نمونه (۶):

شهرحی حالی غمی عشقا ته ژ کوو تیتته نقیسین
مه‌دحی نه‌وساڤا جه‌مالا ته کو جا تی ره‌ڤه‌می

(دیوانا جزیری)

(۲۰۰۵: ۳۸)

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۳۱۸)

ڤاولین [i] و [e]، نواندنا گازنده و سالوخدانا جوانی و نازکی دکن. سه‌ره‌رای باسکرنا جوانی و نازکییا یاری گازندان دکه‌ت کو نه‌شیت سالوخته‌تین جوانییا یاری وه‌کی سالوخته‌تین خه‌ما گرانا خوه بینته سه‌ر به‌رپه‌ران و بنڤیسیت.

نمونه (۷):

زانم په‌ریشانی ژ دل بی حد ب ئیشانی ژ دل
ته‌شبهی بریانی ژ دل بالله نه ئسانی مه‌لا

(دیوانا جزیری)

(۲۰۰۵: ۴۸)

نمونه (۸):

گه‌زمین د شیرین نازکی گه‌رین د وی رمبازکی
چووینه نیڤ دل گازکی من داد ژ زولما دلبره‌ی

(دیوانا جزیری)

(۲۰۰۵: ۳۶۲)

ڤاولین [i] و [e]، د نمونا (۷) یدنا نواندنا کویراتییا ئیش و ژانان دکه‌ت، د نمونان (۸) یدنا سه‌ره‌رای نه‌ڤی ب شیوه‌یه‌کی نه‌راسته‌و خو جوانییا یاری ژی سالوخته‌ده‌ت.

۲. ڤاولین ته‌یسی“ ڤاولین ته‌یسی بریتینه ژ [ə] و [a]. نه‌ڤه فونیمه بو ده‌ربرینا ده‌نگین بلند، قه‌ره‌بالغی، تووره‌یی و توندوتیژی بکار ده‌ین“ بو نمونه ده‌نگی شکه‌ستن و ده‌ربرینا پرتیرتوونا که‌ره‌ستان، هلوهریان و هه‌رفتن، ده‌نگی به‌رزی موسیقی، قه‌ره‌بالغا کوما مروڤان یان ده‌نگی که‌نی و ده‌نگی مینا برویسیان. (مهوش قومی: ۱۳۸۳: ۳۱) ده‌نگین ستویر و ب تایه‌تی ده‌نگین ته‌یسی د سالوخدانا دیمه‌نین

ب هەبەت و ئەنتیکە یانژی بو نیشاندا مەزنا تە و پایە بەرزیا کەسایەتیی خۆدان شیان و پایە بەرز بکار دەین. (گیتا ژاکری و دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۵)

نموونه (۹):

من دل بەرەك وەك دور هەبە
مەحبوب و شیرین سور هەبە
حوسن و جەمالەك پور هەبە
بەلقیس (دیفا ئەلت جویو بە کەن، مەلایا ۳۸)

دوو بارە کرنا قاولا [ə] نواندا دەنگی بەرزێ موسیقی و بەزم و خوشیی دکەت و ب ئەفی رەنگی نیشان دەت کە جەیی یاری ل دەف هۆزانفانی چەند بەرز و بلندە. ئەفە ژی ل گەل دەنگی (هەبە هەبە) یا رەقس و سەمای دگونجیت.

نموونه (۱۰):

بادە م نووشی ژ دەست
چوومە ژ خووە و مامە مەست
قەترە ب بەحری گەها
بەحر ب (دیفا ئەلت جویو، مە ۲۰۰: ۳۷)

نموونه (۱۱):

سەرپا د جاما بادەیی
یار هاتە نیفا حەلقەیی
مە دەهوش و مەستی مەیی
شووشا (گوبیلا ئەلشیر فەتە ۵۵: ۲۰۰: ۶۳)

ب

دوو بارە کرنا قاولین [ə] و [a] نواندا سەر مەستی ژ خوشیی دکەت.

نموونه (۱۲):

گافەك ژ دەنگی زەنگلان
ئیمن چ روونین مەنز لان
هەبە هەبە بیین مەحمان
فەریادە (دیفا ئەلت جویو، مە ۲: ۱۲۵)

ب

دووبارە کرنا ڤاولین [ə] و [a] نواندنا هەببەت و مەزناتیبا مرنی دکەت. چەوا دشیین ئارام بگراین دەمی دەنگی زەنگلین کاروانی مرنی دکەهیتە مە.

نموونه (۱۳):

موغبەچەیین مەیفروش
هەر سەحەری تین سەما
بادەخوهران نوش نوش
مانە ل دۆدیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۳۶

دووبارە کرنا ڤاولا [ə] و [a] نواندنا دەنگی بەرزى موسیقی و قەرەبالغی دکەت و کەیف و خۆشیی دکەهینیت.

۳. ڤاولین تارپی ئەڤ ڤاولە بریتینە ژ [u] و [o]، کو د نواندنا دەنگین مژدار و نەگەهیندا بکار دەین. چونکی ئەڤ دەنگە دناڤ ڤالاهیا دەڤیدا دروست دبن و ل دەمی بەرەمەهینانی لیڤ گروڤر دبن، وەسا خوەیا دبیت کو ئەڤ دەنگە ژ بەرەستەکی یانژی دیوارەکی را دەرباز دبن. (گیتا ژاکری و دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۵) ئەڤ دەنگە دەربڕینی ژ هزرین تارپی و خەمگین دکەن و بۆ سالۆخدانا ئەوان کەرەستە، تشت، رەگەزان بکار دەین یین ژلایی ماددی یانژی مەعنەوی، ئاکاری یان جەستەیی، کریت، گرتی و تارپنە" مینا مرن، ترس، هەرەشە... هتد. (مەهوش قومی: ۱۳۸۳: ۳۹-۴۱)

نموونه (۱۴):

دیوی مەلعونی موناڤ ئی خودی رپورەش کری
ما ب بالا هەلکشیتن عاقبەت جە بت سەلاب
(دیوانا جزیری):

(۲۰۰۵: ۸۰)

ب ریکا دووبارە کرنا ڤاولا [u]، وەسف و نواندنا تشتەکی کریت کو دیوی مەلعونە دکەت.

نموونه (۱۵):

ماهرووی مسک بووی سور پلنگی شیرخووی
وی ب زولفا شوبهی گووی دل ژمن بر دل ژمن
(دیوانا جزیری):

(۲۰۰۵: ۲۴۵)

ب رپکا دووباره کرنا فاولا [U]، وهسف و نواندنا تشته کی ب ترس دکهت. سهره رای باس کرنا جوانیا نهوی، باسی ههیهت و سههما یاری کو وهکی پلنگانه و سرؤشتی نهوی کو وهکی شیرانه و ههردهم یا سهرکهشتی و زاله دکهت.

نمونه (۱۶):

شه ووشی نهزما نوجوومان ههینه تا چه رخی بورووج

لهول وهزعهك دهر نه تین ماه و زوهره و ئافتاب

(دیوانا جزیری:

۲۰۰۵: ۸۰)

فه کرن و ههوا ب فشار ژ فالاهیا ده فی دهر دکه فیت. نهؤ جوره کونسونانته کو ب رپکا بهستا تهواوا نه ندامین بلیفکرنی به رههم دهین، ب پهقی دهینه بناقکرن. (گلناز مدرسی قوام، ۱۳۹۰، ۶۸) هاتنا ئیک ل دویف ئیکا نه فان

کونسونانتان شیوازی بری بری نیشاندهت، لهورا د دهر برینا دهنگین هسک و بهردهوامدا بکاردهیت. نهؤ جوره کونسونانته بو نواندنا ههستین وهکی تووره بوونا زیده، دوودلی، پهریشانییا هنزی و دهروونی و ترانه یه کا بزمازی و توند بکار دهیت. (مهوش قومی: ۱۳۸۳: ۴۳-۴۷) ههروهسا بو لاسایکرن دهنگی گولله هافین، دهنگی بریسی و دهنگی قهلی ژی بکاردهین. (قاسم مختاری و مریم یادگار: ۱۳۹۶:

(۱۲)

نمونه

(۱۷):

ب رپکا دووباره کرنا فاولا [U]، وهسف و نواندنا شهوشین وههرفینی دکهت. ب رپکا دووباره کرنا فاولا [U] ههرفین و تیکچوونا سیسته می رپکویکا ستیر و گهردوونی نیشان ددهت.

ب. کونسونانت

(مؤریس گرامون) کونسونانتان د فه کولینا خوهدا دابهشی چار جورین (پهقی، دفنی، لازمانی و خشووک) دکهت. ل خواری دی ب کورتی باسکهین:

۱. کونسونانتین پهقی“ د بهر هه مهینانا کونسونانتین پهقی چ کونسونانتین کپ بن وهکی [k, t, p, ?] و چ گر بن وهکی [b, d, g, q]، رپکا فالاهیا ده فی و دفنی د ئیک دهمداد دهینه گرتن ب شیوهیه کی کو بو ماوهیه کی کیم رپکا دهرکهشتنا ههوا ی بو دهرقه دهینه گرتن و پاشی ب ئیکجاری رپکا فالاهیا ده فی دهینه

کان ب گه‌وهەر چ بکت گه‌وهەر ئە گەر پاک نەبت

(دیوانا جزیری)

تو بەسیرەت تە نەبت سیرەتی ئەجدادی چ کت

(۲۰۰۵: ۹۵)

کۆنسۆنانتین [k, g, b, p] نواندنا پەڕیشانییا هزری و دەروونی دکەن و هەلگری تێرانەیه‌کا بزمازی و تونده ب شیوه‌یه‌کی کو ئە گەر مروژ بخوه چ نەبیت، دیروکا باب و کالان و سەرورەیین ئەوان ب کێر مروژی ناهیت.

نموونه (۱۸):

حەیف د قەیدا خاک و گل بت عارفی چالاک رووح

(دیوانا جزیری)

دی موجه‌ره‌د بت کو پەرتەو دت ژ نوو ئەو پاک رووح

(۲۰۰۵: ۱۱۷)

کۆنسۆنانتین [k, g, b, t, d, p] نواندنا تێرانەیه‌کا بزمازی دکەن، ب شیوه‌یه‌کی کو حەیفە جانی چەلەنگی عارفی گریدای لەشی ئەوی بیت، ئەو لەشی ژ ئاخى هاتییه چیکرن و هەردەم بەری ئەوی ل ئەوی ئاخى بیت یا ژ ئەفی دنیایی هاتی برن.

نموونه (۱۹):

دوور کرین ژ سونبولان چیچەک و بشکۆ و گولان

(دیوانا جزیری)

دل ژ مه ره‌نگی بولبولان شوبه‌ه‌تی داغی لاله کر

(۲۰۰۵: ۱۳۷)

کۆنسۆنانتین [k, g, b] نواندنا پەڕیشانییا دەروونی دکەن، ب شیوه‌یه‌کی کو دل‌به‌ری داخه‌کا ژ ره‌نگی بیتانوکی ل دلی مه‌یی وه‌کی بولبولی ئەفیندار کر.

نموونه (۲۰):

ئە گەر بەرقەک ژ وی رۆژی

بەت قەلبی وه‌کی دۆژی

ژ شەوقا عەقد و بشکۆژی

ل بەر دۆژەه دبت بەردە

(دیوانا جزیری)

(۲۰۰۵: ۲۵۱)

کۆنسۆنانتین [g, b, q, k] نواندنا پهریشانییا دهروونی دکهن، ب شیوه‌یه‌کی کو دلی ئەفینداری ژ ئەفینا دل‌بهری و ه‌کی دوزه‌هی گهرمه.

نموونه (۲۱):

کەس ب دادا مه نه‌پرست گل‌هه و دادی چ کت
ته نه‌بت دادره‌سه‌ک بیهووده فه‌ریاد چ کت
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵)

(۹۵)

کۆنسۆنانتین [g, b, d, p, t, k] نواندنا پهریشانییا هزری و دهروونی دکهن، ب شیوه‌یه‌کی کو ئەگەر ده‌سته‌لات‌داره‌ک یان پادشاهه‌ک نه‌بیت کو سته‌م و زۆری ل ته دوور بکه‌ت، قیژی و گازنده‌یین ته بی‌مفانه.
۲. کۆنسۆنانتین دفی هەر گاڤا ب نزم بوونا ئەزمانکی رپه‌وا ڤالاهیا دفی فە کری بمینیت و هەمی یان پشکه‌کا مه‌زنا هه‌وایی کو ژ سیهان ده‌یت ب رپکا ڤالاهیا دفی ده‌ر بکه‌ڤیت،
شیوه‌یی دفی به‌ره‌مه‌ده‌یت. (علی محمد حق شناس، ۱۳۸۳، ۵۳) کۆنسۆنانتین [m, n] دفینه. ئەڤ کۆنسۆنانتیه ده‌نگه‌کی و ه‌کی نقنقه‌کا هیدینه، واته‌ ئەو ده‌نگی کو ژ ئەنجامی نه‌رازیبوونی په‌یدا ده‌یت. هه‌روه‌سا ئەڤ ده‌نگه نواندنا بی‌شیا، سستی، بی‌چاره‌یی و ده‌سته‌ده‌یلانی دکهن.
نموونه (۲۲):

هەر دوو چه‌شمان ناز و چه‌شمان
کی ژ به‌ر وان عه‌قل و هه‌ش مان
ساعه‌تا من دی ب چه‌شمان
دل ژمن بر دل ژمن

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۲۴۵)

کۆنسۆنانتین [m, n] نواندنا بیده‌سته‌لاتی دکهن. ب شیوه‌یه‌کی کو هەر گاڤا ئەفیندار ناز و چه‌شمان یاری دبینیت هه‌ش و ژیری د سه‌ری ئەویدا نامینن.

نموونه (۲۳):

عه‌ق‌ره‌ب نه‌هن ئەو سونبولن بوو عنبه‌ر و داڤا دلن

نیشان ژ مسك و فلفلن وان سینه‌یی من کر هه‌ده‌ف

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۱۹۳)

کۆنسۆنانتا [n] نواندنا بی‌شیانی و بی‌چاره‌ییا ئە‌فینداری ل هه‌مبەر سه‌رین بسکان، خال و نیشانین یاری نیشان دکهن.
نموونه (۲۴):

تین سینه‌یان په‌یکان نهین	ئامانجی وان تیران ئە‌مین
داما به‌لایه‌ی ده‌ر که‌مین	هه‌ر گۆشه‌ دۆرماداری چه‌رخ
جزیری:	(دیوانا :۲۰۰۵

(۱۲۳)

کۆنسۆنانتین [m, n] نواندنا بی‌چاره‌ییا مروفی ل هه‌مبەر داڤ و تیرین به‌لایان کو قه‌ده‌را مروفینه دکهن.
نموونه (۲۵):

گه‌زمین د شیرین نازکی	ده‌رین د وی ر‌مبازکی
چووینه نیف دل گازکی	من داد ژ زولما دل‌به‌ری
جزیری:	(دیوانا :۲۰۰۵

(۳۶۲)

کۆنسۆنانتین [m, n] نواندنا نه‌رازیبون و بی‌شیانییا ئە‌فینداری ل هه‌مبەر جوانی و نازین یاری دکهن.

۳. کۆنسۆنانتین لایه‌ی، د شروقه‌ کرنا
(گرامۆن)یدا هه‌ر سی شیوه‌یین به‌ره‌مه‌هینانا
کۆنسۆنانتین (لایه‌ی، لیدان و هه‌ژووک) ب
کۆنسۆنانتین لایه‌ی هاتینه هژمارتن.
۱. کۆنسۆنانتین لایه‌ی“ هه‌ر گاڤا پشکه‌کا ئە‌زمانی
ب ده‌قه‌ره‌کا به‌ره‌مه‌هینانیقه بنویسیت، ب
شیوه‌یه‌کی کو ب تنی ژ ئالیی پیشیقه ریکا
ده‌ربازبوونا هه‌وای بگریت و ره‌خه‌ک یانژی هه‌ر
دوو ره‌خین ده‌فی به‌ردای بن و هه‌وا بشیت ژ

دله رزيت. (گلناز مدرسی قوام، ۱۳۹۰، ۷۹) بؤ
 نمونه [R] د زمانې کورديدا.
 ئەډ کۆنسۆنانتە ب شل، رەهوان، زهلال و
 حلی هاتینه نیاسین. ئەډ فۆنیمه نواندنا دهنگی
 شلاتیه کی دکه ن کو هیدی هیدی درزیت، دزیت
 یانژی دچیت. وه کی بارینا بارانی، دهربازبوونا
 رپیباری، بارینا بهرفی و فه خواری نافی. لایه کی
 دیقه دهنگین لای، نواندنا دهنگی نارامی بای
 دکه ن ههروهسا نواندنا حلیسین، هلنگفتنا هه
 تشته کی یانژی بۆنه وه ره کی ل جیهانا دهرفه
 دکه ن. زیده باری ئەفان بؤ ب ریئخستنا مروفی
 یانژی فرینا بالندان ژی بکار دهیت. (مهوش
 قومی: ۱۳۸۳: ۵۱-۵۳) دهنگی (ر) پتر د
 دهورووبه رین هه لگری دهنگ و لقینی
 بکار دهیت. (ناصر نیکو بخت: ۱۳۸۳: ۱۲۶)
 نمونه (۲۶):

په خه کی یانژی هه ر دوو ره خان دهرباز بیت،
 شیوی لای - lateral بهرهم دهیت. (علی
 محمد حق شناس، ۱۳۸۳، ۵۴) بؤ نمونه [l, ɫ] د
 زمانې کورديدا.
ب. کۆنسۆنانتین لیدانی کونسۆنانتین لیدانی ب
 پیکفه نویسیانه کا کورتا ئەندامی چالاک ب
 ئەندامی نه چالاکفه بهرهم دهین. ب دهربرینه کا
 دی هلنگفتنه ک د ناډ ئەندامین ناخفتنیدا روی
 ددهت. کونسۆنانتین لیدانی پیکفه نویسیانه کا
 کورت ههیه. (گلناز مدرسی قوام: ۱۳۹۰: ۷۹) بؤ
 نمونه [r] د زمانې کورديا.
ج. کۆنسۆنانتین هه ژووک، کونسۆنانتین
 هه ژووک ب فیکهفتنا بهرهم واما ئەندامین
 ناخفتنی بهرهم دهین. ئەندامی چالاک چه ندين
 جارن ب ئەندامی نه چالاک دکه فیت. ب
 دهربرینه کا دی ئەندامی چالاک بؤ ماوهیه کی

ب هه فرا بازی و یاری
 ژقه و سان گه زمه یا بهرده
 (دیوانا
 :۲۰۰۵

ب سهروان سونبولین تاری
 ب جودا خوون بیت جاری

جزیری:

(۲۵۰)

کۆنسۆنانتین [r, R] نواندنا ره هوانی دکه ن، ب شیوهیه کی کو خوینا ئەفینداری وه کی جویان ل
 سه ر ئەردی ره هوان بیت و بچیت.
 نمونه (۲۷):

نیرگزا مهست و خه رامان د سه حه رگه ه کو مه شی

بشكفت سفهت غونچه ژ چارا ئه‌ره‌شي

(ديوانا جزيري: ۲۰۰۵: ۳۰۱)

كۆنسۆناتا [r] نواندنا ره‌هوانیی و دهر بازبونی دكەت و مه‌شيانا یاری نیشان دده‌ت.

نمونه (۲۸):

مه له‌و فنجان ل سهر ده‌سته كو مه‌هتابا هلال ئه‌برو

نوماین من د د مرئاتی مەیا سافا زه‌لال ئه‌بروو
(ديوانا جزيري):

(۲۸۷: ۲۰۰۵)

كۆنسۆناتا [l] نواندنا پاڅی و زه‌لالیی دكەت و
ئه‌فه‌ ژى گەل ده‌پرینا (مه‌یا سافا زه‌لال ئه‌برویی)
دگونجیت. (شاس، ۱۳۸۳، ۵۳) ئه‌فه‌ چار جوران بخوه

دگريت:

۴. كۆنسۆناتین خشووك هەر گافل ده‌فه‌ره‌كا
به‌ره‌مه‌هینانی دوو ئه‌ندام گه‌له‌ك نيزيكي ئيك بن
و رپره‌وا ده‌رکه‌شتنا هه‌واى ته‌نگ بيت ب
شيوه‌يه‌كى كو ره‌وتا هه‌واى ل ده‌می دهر بازبوون
ژ ئه‌وی رپره‌وا ته‌نگ تووشی خشیانی بیت و د

أ. خشووكین لیف و ددانی، ئه‌فه‌ ده‌نگه‌، واته [v]
[f]، نواندنا بیده‌نگی و بیه‌یزي دكەن. (گیتا
ژاکری و دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۷) و خه‌مه‌کی
هه‌لدگرن.

نمونه (۲۹):

من دی ژ غه‌فله‌ت جام د كەف

(ديوانا جزيري):

شاهی ب خه‌ف دل كر هه‌ده‌ف

روژ هات شه‌ره‌ف ستیر بوونه خه‌ف (۲۰۰۵: ۱۹۹)

نواندنا بیه‌یزي و

كۆنسۆناتین [f] هەر چار ته‌ره‌ف نوورا یه‌قه‌ق

هه‌روه‌سا

خه‌می دكەن،

دوو باره‌ کرنا كۆنسۆناتا [f] ده‌نگی ئاخ و ئوفی ژى ل گه‌ل خوه هه‌لدگريت و ئه‌فی نواندنی به‌یتر
دكەت.

ب. خشووکين پدوويي، ئەڤ دهنگه، واته [S, Z]، نواندنا دهنگي بای دکهن. هدر وهسا بۆ نواندنا ههستين وهکی ههسرهت، ههسیدی، کهرب و کین، نهفرهت، ترس و کیمکرن و شکاندنی بکار دهین. (مهوش قومی: ۱۳۸۳: ۵۵) دهنگي (ز) دهلالهتا ناخفتنا توندوتیز ددهت. (ناصر نیکوبخت: ۱۳۸۳: ۱۲۶) **نمونه (۳۰):**

لهو سه حهر جهولان ددهت بایي سه بایي راست و چهپ
سووسن و سونبول ب مهستی تین سه مایي راست و چهپ
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۸۳)

کۆنسۆنانتا [S] نواندنا دهنگي بای دکهت کول گهل دیرا هۆزانی دگونجیت، ههروهسا ب ریکا دووباره بوونا [S+U=SU] دهنگي بای ژی دگههینیت. ب ئەڤی رهنگی هدر دوو دووباره کون پیکفه شیاينه باشتر نواندنی بکهن. **نمونه (۳۱):**

ئهی نه سیمی سه حهری ما د مه جالا سوبه هی
سه د سه لامان بگههینی ژ مه وی پادشه هی
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵)

(۳۲۴)

کۆنسۆنانتا [S] نواندنا دهنگي بای دکهت و دهه مان دهمدال گهل نافهروکا دیرا هۆزانی کو ههسرهتهك تیدا ههیه دگونجیت. **نمونه (۳۲):**

سه نه مین سور ژ سه مه د هدر مه دڤین
ژ مه ئەسهو د هه جهران سه جده دڤین
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵)

(۳۳۱)

کۆنسۆنانتا [S] نواندنا خوه شکاندن و خوه کیمکرنی دکهت، ل گهل نافهروکا دیرا هۆزانی کو خوه شکاندنه ل هه مبه ر یاری دگونجیت. **نمونه (۳۳):**

سوبجان ژ ره مزا خالقی نوورا سپیدا سادقی

ئاڤیتە قەلبی عاشقی

لەرزین و تا و جەزبەدا

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۵۲)

کۆنسۆنانتین [s, z] نواندنا حییه تیوونی دکهت، ب شیوهیه کی کو ب ئیک فەرمان (کن) دلی عاشقی ب سههما خوه تژی کری. ت. خشووکی - پهقی و خشووکی - پهحنکی، ئەه دهنگه، واته [tʃ, dʒ, ʃ, ʒ]، نواندنا لقینه کا بلهز و بیدهنگ دکهن. بۆ دهربرینا مهزناتی، گازنده، کاریگه ریین گیانی، نیگه رانیین ژ ترسی پیدایا دبن، دلمان، حییه تیوون، سه رمایا ژینگه ها دهورووبەر، پهریشانی، ههستکرن ب

سه رنه کهفتن و بیدهستهه لاتیی. ئەه دهنگه بۆ دهربرینا هه موو ئەوان ههستان بکار دهین یین لهش و جانی مروقی دلهرزینن. (مهوش قومی: ۱۳۸۳: ۶۰) بکار هینانا ئەفان فۆنیمان لگهل کۆنسۆنانتین خشووکی [h, x, v, f, ɣ] نواندنا کویراتییا ئیش و دهرد و خه مییه و فهزه نا دهنگی گرین و نالیییه. (گیتا ژاکری و دیگران: ۱۳۹۶: ۱۰۷)

نمونه (۳۴):

جاما د دهستی شاهد ژهنگی ژ دل د شۆتن

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵)

پیری موغان ژ رندان وه وه دکر روایهت

(۹۸)

کۆنسۆنانتین [dʒ, ʃ, ʒ] نواندنا کاریگه رییا گیانی دکهن، ههروه سا دووباره کرنا ئەفان کۆنسۆنانتان دهنگی (شۆشۆ) به رهه مدهینیت و ئەفه ژ ل گهل دهنگی شیشتی دگونجیت. نمونه (۳۵):

شیر و خشتن زولف و قشتن هن فهشارن هن وه هشتن

(دیوانا جزیری)

پهلهه وانان دهست فهمشتن دل ژمن بر دل ژمن

(۲۰۰۵: ۲۴۶)

کۆنسۆناتا [ʃ] نواندنا ههستی سه رنه کهفتن و دهست داهیلانی دکهت و ل گهل نافهروکا دیرا هوژانی دگونجیت.

نموونه (۳۶):

وی بە گلەری پور کوشتنه
نەنگوشت ب خوونی رشتنه
مائەهلێ دل قەت هشتنه
سوهتنه مسلی مەجهری
(دیوانا جزیری:

(۲۰۰۵: ۳۶۰)

کۆنسۆنانتین [dʒ, ʃ] نواندنا گازنده و نیگەرانیی دکن، بکارهینانا کۆنسۆنانتین وەکی [x, q] ئەف هەسته کویرتر کریه.

نموونه (۳۷):

فی فورقەتی پور دل شهواند
جەرحین قەدیم دیسا کەواند
شیشین د سۆر تاتا تەواند
فەریاد ژ دەستی فورقەتی
(دیوانا جزیری:

(۲۰۰۵: ۳۶۶)

کۆنسۆنانتا [ʃ] نواندنا گازنده و نیگەرانیی دکن، بکارهینانا کۆنسۆنانتا وەکی [f] ئەف هەسته کویرتر کریه.

نموونه (۳۸):

بەژنا تە ژ شەنگی تە چ رەنگی و خەرامی
قەد نە ی شە ککەری عشوہ پەری ماہی تەمامی
جارەک تە بەشتا بگەهشتا مە غولامی
تا قەنج مەلایی بدیا بی ب سەلامی
(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵:

(۳۷۶)

کۆنسۆنانتین [ʃ, ʒ] نواندنا دلانی دکت و هاتنا ئەوان ل گەل کۆنسۆنانتین [h, x, ʎ] ئەف هەستی دلان و نیگەرانییە ژ دل بەری کویرتر کریه.

پ. نیمچە کۆنسۆنانتا [ʒ]، نواندنا هزرا بەردەوام و بیدوماهیک دکت. هەروەسا هەستی چنەیی و پیساتیی ددەت هەروەسا شکاندن و ئیھانە کرنی دگەهینیت. (مەوش قومی: ۱۳۸۳: ۶۲-۶۳)

نموونه (۳۹):

ئەز تەلبەیا ئاڤا حەیا

تی بووم ته‌یا کو ژ باده‌یا
جاما خوه یا بوو عشو‌ه‌یا
یار له‌و په‌یاپه‌ی تین سبه‌ق

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵):

(۲۰۱)

کۆنسۆنانتا [j] نواندنا چنه‌یی و خوه شکاندنی دکه‌ت، ئەفیندار ل ئاڤا حه‌یاتی دگه‌رییا، لی د
ئه‌فی ریکیدا به‌رزه‌بوویه و نه‌گه‌هشتیه‌ی مرادی، له‌ورا هه‌تا نوکه به‌رده‌وامه د هۆزان گۆتیندا.

نمونه (۴۰):

ده‌رمانده‌ییم حه‌یران ته‌ییم
پیرانه‌ییم خوه‌ش به‌نده‌ییم
زازا ب سر دل ژیم فه‌کر
ده‌رحه‌ق مه پر ئه‌رزان مه‌به

(دیوانا جزیری: ۲۰۰۵):

(۲۸۳)

کۆنسۆنانتا [j] نواندنا چنه‌یی و خوه شکاندنی دکه‌ت، ب شیوه‌یه‌کی کوچ ریک و چاره‌یین دی
ژیلی به‌نده‌ییا یاری نین و د ئه‌فی ریکیدا باشتین به‌نده‌یه.

۳. رۆنانین تیکه‌ل

هنده‌ک جاران چه‌ندین نواندن پیکفه ده‌ینه بکاره‌یینان و ب ئه‌فی ره‌نگی هیزه‌کا پتر دده‌ته دیرا

هۆزانی.

نمونه (۴۱):

شیر و خشتن زولف و قشتن
په‌هله‌وانان ده‌ست فه‌مشتن
هن فه‌شارن هن وه هشتن
دل ژمن بر دل ژمن

(دیوانا

: ۲۰۰۵)

جزیری:

(۲۴۶)

دووبارە کرنا [] نواندنا ترسە کا مەزن دکەت و ئەگەری سەرنە کەفتنی د ئەفی هەفر کییدا گەلەک یا بەیژە. سەرەرای ئەفی چەندی، دەنگی کو ژ بەرەمەهاتنا دەنگین [x, q, v,] بەرەم دەیت دەنگی فیککەفتنا شیر و مەرتالان دگەهینیتە گوھین وەرگری. ب ئەفی رەنگی ئەو دەنگە هاریکارییا نافەرۆکا دیوا هۆزانی دکەت کو ب بەیژترین شیو بەیتە ویناکرن.

نموونه (۴۲):

ئەو سینەیا وەك نای و نەى

پۆر لی کشاندن داغ و کەى (دیوانا جزیری: ۲۰۰۵: ۴۹)

دووبارە کرنا [ə] نواندنا دەنگی بەرزى ئەفی نواندنی و بەرجەستە کریبە. ئەو دووبارە کرنا موسیقی دکەت. هەر وەسا دووبارە کرنا [i] دەنگی و سەرۆشتی بەرەمەهینانا ئەوان ل گەل نواندنا هەستەکی دکەت کو ژ ناخی دەردکەفیت. دووبارە کرنا [n] نواندنا نەرازیبونی دکەت. ب ئەفی رەنگی کویراتییا ئیش و ژانا گیانی نیشان ددەت. د هەمان دەمدا، دووبارە کرنا [n+ə+j] پەیفقا (نەى) د هۆشی وەرگریدا وینا دکەت، کو هەر هەمان پەیفق د دیریدا ژى هەیه.

ئەنجام

تپۆرا (مۆریس گرامونى)، ل دۆر نواندنا دەنگان، ل سەر هۆزانا دیوانا مەلایی جزیری دەیتە پراکتیزە کرن. ئەو واتایی کو گرامونی بو هەر دەنگەکی قاول و کۆنسۆنانت دەستیشانکرین ل گەل هۆزانا جزیری دگۆنجن. دووبارە کرنا ئەقان دەنگان ژى هیزەکا پتر دایە

کامل حسن البصير، ره‌خنه‌سازی (میژو و و په‌یره‌وکردن)، چاپخانه‌ی کوری زانیاری عیراق، به‌غداد، ۱۹۸۳.

مه‌لایین جزیری، دیوانا مه‌لایین جزیری، به‌رهه‌فکرین: ته‌حسین ئیبراهیم دؤسکی، سپیریژ، دهوک، ۲۰۰۵.

مجید پویان، سبک شناسی اوایی شعر حافف شیرازی با توجه به دیدگاههای موریش گرامون، فصلنامه تخصصی سبک شناسی نظم و نپر فارسی (بهار ادب)، علمی - پژوهشی، سال پنجم، شماره سوم، شماره پیاپی ۱۷، پاییز ۱۳۹۱.

محبوبه خراسانی و دیگران، تحلیل اوایی غزل‌های سنایی (مگالعه موردی؛ بررسی یکصد و هفتاد غزل)، پژوهش‌های نقد ادبی و سبک شناسی، شماره ۱، پی در پی ۲۱، پاییز ۱۳۹۴.

محمد امین دؤسکی، شروقه‌کرنا دیوانا مه‌لایین جزیری، سپیریژ، دهوک، ۲۰۰۷.

محمد رچا عمرانپور، اهمیت عناصر و ویژگیهای ساختار واژه در گزینش واژگان شعر، پژوهشنامه زبان و ادب فارسی (گوهر گویا)، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۳۸۶.

محمود بشیری و گاهره خواجه‌گیری، بررسی سه غزل سنایی بر پایه نقد فورمالیستی با تاکید بر ارای گرامون و یاکوبسن، پژوهشنامه زبان و ادبیات فارسی، سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۰.

مرتچی حیدری، ارزیابی آرایه‌های حروفی در بدیع فارسی از دیدگاه زبان شناسی، اوا شناسی و واج شناسی، فنون ادبی (علمی - پژوهشی)، سال هشتم، شماره ۱۴ (پیاپی ۱۴)، بهار ۱۳۹۵.

ناقهرؤکا هه‌یه‌جان و گهرم و گوری، په‌سن و هاوارا بی‌هیشیوونی دگونجیت.

ژیدهر

الهام اسدی فارسانی، سبک شناسی اوایی اشعار ژاله قائم مقامی بر اساس دیدگاه گرامون، مجموعه مقالات همایش ملی پژوهش‌های شعر معاصر، ۱۳۹۶.

تقی وحیدیان کامیار، بدیع از دیدگاه زیبایی شناسی، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۳.

رینیه ویلک و استون وارن، نقریه ادبیات، ترجمه چیاو موحد و پرویز مهاجر، چاپ دوم، انتشارات علمی فرهنگی، تهران، ۱۳۸۲.

گلناز مدرسی قوام، اوا شناسی: بررسی علمی گفتار، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۹۰.

گیتا ژاکری و دیگران، اوا و معنا در شاهنامه، مجله‌ی شعر پژوهی (بوستان ادب)، دانشگاه شیراز، سال نهم، شماره اول، پیاپی ۳۱، بهار ۱۳۹۶.

علی محمد حق شناس، اوا شناسی (فونتیک)، چاپ نهم، انتشارات آگاه، تهران، ۱۳۸۳.

قاسم مختاری و فریبا هادی فرد، القاگری اوها در خگبه جهاد براساس نقریه موریس گرامون، پژوهش‌نامه علوی، پژوهشگاه علوم انسانی و مکالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۵.

قاسم مختاری و مریم یادگار، هماهنگی اوایی در دو جزو ۱۶ و ۱۷ قران کریم بر اساس نقریه ی موریس گرامون، فصلنامه پژوهش‌های ادبی - قرانی (علمی - پژوهشی)، سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۳۹۶.

ناصر نيكوبخت، صوت او اها و نقریه منشا زبان، فصلنامه پژوهش های ادبی، شماره ۳، ۱۳۸۳.
هاشمیان و فردین شریف نیا، بررسی توازن اوایی در اشعار منوچهر اتشی، نشریه ادب و زبان، زمستان ۱۳۹۳، شماره ۳۶، پاییز

التمثيل الصوتی فی شعر الجزیری (وفق نظریة (موریس کرامون) اللغویة)

عبدالسلام نجم الدین عبدالله

قسم اللغة الكردية، فاكولتي العلوم الانسانية، جامعة زاخو، اقليم كردستان-العراق

الخلاصة

ان الهدف اللغوي من تحليل و تفسير النص ايا كان هذا النص هو الوصول الى المعنى، فاللغوي يبحث في كل الاسباب المحيطة التي تؤثر في ايجاد المعنى النص، و أحد تلك الاسباب الوصول بالمعنى للمستوى الصوتی للنص. أي بمعنى آخر انه ما بين مستوى الصوت و معنى النص عملية تكاملية للبحث عن (فونتيك – فونولوجيا) النص و الذي يجبرنا الحديث عن تكرار (الاصوات الصحيحة و الصوامت) و دورهما في انتاجية النص.

عبر (موریس کرامون) عن موضوع التمثيل الصوتی في النص و ما يحيط بالجمل و قدمها كنظرية. تحدث (کرامون) عن العلاقة بين طبيعة الاصوات و نطقها و تكرارها و علاقتها بالمضمون و ما تحتويه من معانی و رسائل حيث يؤكد على ذلك بتلك الطريقة.

ان الهدف من هذا البحث هو عرض و تحليل نظرية التمثيل الصوتی ل (موریس کرامون)، و التي تم تطبيقها على اشعار (ملا جزيري)، حيث حاول الباحث اعطاء نبذة عن هذه النظرية و في نفس الوقت وضح كيفية تطبيق التمثيل الصوتی في اشعار (ملا جزيري).

الكلمات الدالة: موریس کرامون، التمثيل الصوتی، تكرار، ملا جزيري.

THE PHONETIC REPRESENTATION OF SOUNDS IN JIZIRI'S POETRY (ACCORDING TO THE LINGUISTIC THEORY BY MAURICE GRAMMONT)

ABDUSALAM NAJMADDIN ABDULLAH

Dept. of Kurdish Language, Faculty of Humanities, University of Zakho, Kurdistan Region – Iraq

ABSTRACT

The linguistic objective of interpreting and analyzing any text is to reach the meaning. This is achieved by linguistically looking at all the surrounding reasons that affect the meaning of the text. One of these reasons is to basically manifest the phonetic and phonological levels of the text. In other words, there is a strong relation between the sound and meaning in discourse. For

talking about the phonetic and phonological characteristics of texts, it is very necessary to tackle the repetition of consonants and vowels in formulating the discourse.

Grammont studied the phonetic representation on the sentence level in texts, presenting it as a theory. He further showed the relationship between the natural representation of sounds and their meanings, conveying specific messages.

The aim of the current paper is to interpret and analyze Grammont's theory of phonetic representation in Mullah Jiziri's poetry. In this way, the researcher will shed light on the mentioned theory and manifest the structure of phonetic representation in Jiziri's poetry.

KEYWORDS: Maurice Grammont, phonetic representation, repetition, Mullah Jiziri